

VERENIGING
Vrienden
van
Sonsbeek

Infobulletin Parken Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem

Zomer 2006, jaargang 18, nummer 2

Dierbaar

Cultuurhistorie is een belangrijk onderwerp voor dit blad. We graven enthousiast in boeken, tijdschriften, oude kranten. Foto's en ansichten zijn een bron en we bevragen Arnhemmers die dat verleden hebben meegemaakt. We willen uitzoeken waarom, hoe en door wie of wat iets ontstaan is in de parken. We combineren het drukwerk, de oude foto's en de persoonlijke herinneringen. We selecteren wat we het vermelden waard vinden en we construeren met de bril van het heden wat ons de waarheid lijkt.

Leidt aandacht voor cultuurhistorie tot nostalgie? We idealiseren vaak de schoonheid van vroeger en we vergeten de pijn. In de tweede helft van de 19e eeuw was de stad vol stank, woonellende, honger, epidemieën. De adel en de burgers aan de Arnhemse singels hadden rond 1900 een gouden tijd. Maar de paupers in de sloppen achter de singels leidden een leven waar je niet naar terugverlangt.

Een gebouw, een doorkijkje, een waterpartij, een boom kan gewoon mooi zijn. Een stadsbeeld wordt ons dierbaar doordat onze herinneringen eraan kleven. We identificeren ons met die omgeving. Musis Sacrum veranderde van een lelijke suikertaart in een dierbaar gebouw, misschien ook wel mooi, maar vol herinneringen. Dat geldt ook voor de Eusebiustoren, al is de huidige versie nog maar 50 jaar oud.

Onze stad is van ons. En daar mogen de stedenbouwers niet te snel te veel aan veranderen. Onze stad is de verbinding met ons collectieve verleden. Dat is geen nostalgie maar werkelijkheid.

Luuk Broer

De Vereniging Vrienden van Sonsbeek wil een klankbord zijn voor de bezoekers van de monumentale parken en voor de eigenaar van de parken, de Gemeente Arnhem. Het doel van de Vereniging is in woord en daad mee te werken aan de instandhouding en verfraaiing van de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. De Vereniging Vrienden van Sonsbeek ondersteunt het Bezoekerscentrum Sonsbeek financieel met een vaste bijdrage per lid.

De contributie per lid bedraagt per jaar: voor particulieren € 12,50, voor verenigingen € 35,- voor bedrijven € 50,-; Bankrekeningnummer: 40 63 33 505 t.n.v Vrienden van Sonsbeek.

Bestuur Vereniging Vrienden van Sonsbeek:
Hendrik Broekhuizen (voorzitter) tel. 4426212,
Luuk Broer (secretaris) tel. 4424956,
Kees Hoogendijk (penningmeester) tel.4458408,
Loes Prakke (ledenadm/promotie) tel. 4433495,
Tjada van den Elaart-de Sitter (schouw/gidsen) tel. 4455098, Koos de Vos tel. 3634971. Adviseurs: Joop Morsink (historie), Jeroen Glissenaar (Stadsbeheer), Jeroen Voskuilen (Bezoekerscentrum).

De Stichting Bezoekerscentrum Sonsbeek wil bezoekers bewust maken van de mooie groene kanten van Arnhem. Dit gebeurt door het organiseren van tentoonstellingen, excursies en evenementen. Het bezoekerscentrum levert informatie over de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem en het is een goed startpunt bij een bezoek aan de parken. Website: www.bezoekerscentrumsonsbeek.nl

Bestuur Stichting Bezoekerscentrum Sonsbeek:
Leo van der Meer (voorzitter), Bart Beukema (secretaris), Marijke de Bruine (penningmeester), Jaap Nieuwenhuis, Aaltje Koopman, Wim Roddenhof.

Secretariaat/ledenadministratie:
Vereniging Vrienden van Sonsbeek per adres
Bezoekerscentrum Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a,
6814CL Arnhem, Telefoon: 4450660, Email:
info@parksonsbeek.nl
Website: www.parksonsbeek.nl

DE WATERVAL

Zo eindeloos als schaterlachend water
Is weinig in dit brekelijke leven:
Ononderbroken stroom, alleen gestold
Op foto's van toeristen die voor later

Dit ene ogenblik gestalte geven
Waar in de tijd niet haastig verder holt
Maar stremt in dit voorgoed gekiekt geklater
Voor eeuwig stil, maar eeuwig duurt slechts even

Zo lang als de beschouwer is vergund
De eeuwigheid in water te ervaren
En kinderstemmen in de val te horen

Niets kan dit ruisend glaswerk evenaren:
Attractie door de jaren heen gemunt
Die iedere seconde wordt herboren

Cees van der Pluijm

Beeldhouwwerken als een weldaad voor geest en ziel.

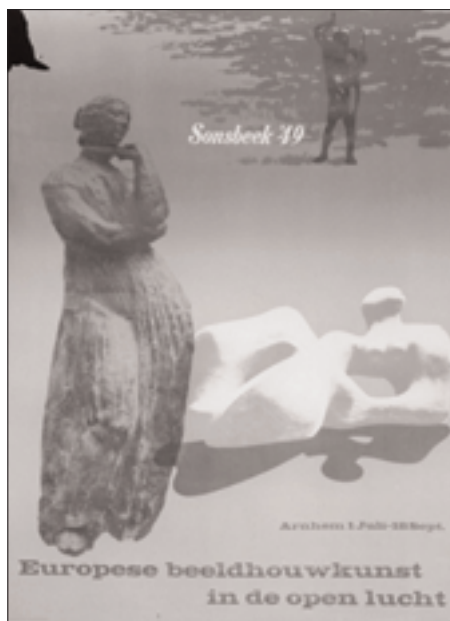
*Op weg naar Sonsbeek 10
In de aanloop naar de tiende
Sonsbeektentoonstelling in 2008
zullen we elk kwartaal met een
eigen invalshoek verslag doen van
een van de voorgaande exposities.
We beginnen met Sonsbeek 1949
en we spraken over die tijd met de
Velpse beeldhouwer Piet Slegers.
Hij mocht in de loop der jaren twee
keer 'Sonsbeek' inrichten, was ook
meer dan eens deelnemer, maar
ontbrak die eerste keer op het
appel.*

De eerste Sonsbeektentoonstelling, in 1949, had net zo goed niet door kunnen gaan. Het idee voor een dergelijke beeldenmanifestatie in een natuurlijke omgeving was weliswaar in Arnhem ontstaan, maar de Nederlandse Kring van Beeldhouwers, oppermachtig in die tijd, voelde aanvankelijk maar niks voor deze locatie. Amsterdam moest het worden. Pas na een aantal indringende gesprekken, ondermeer gevoerd door VVV-directeur Jaap Vet, werd de Kring overgehaald zich aan te sluiten bij het Arnhems initiatief. Dat was zeer belangrijk, omdat de NKB in het Sonsbeekjaar het dertigjarig jubileum zou vieren en het gevaar niet denkbeeldig was dat er twee elkaar beconcurrerende organisaties aan de slag zouden gaan.

puur abstracte vormen over bleven." Toen Slegers daar mee naar buiten kwam, moest Nederland er heel erg aan wennen: zoiets was hier nog niet vertoond. Maar hij bleek de tijd goed verstaan te hebben. Want tijdens de eerste Sonsbeektentoonstelling was het park voor een flink deel gevuld met soortgelijk werk van bekende buitenlandse kunstenaars als Henri Moore, Picasso, Lipchitz, Brancusi en Marini.

Voor het zover was toog Slegers, in een poging om als deelnemer aan de eerste expositie te worden toegelaten, met een aantal zware werkstukken naar de artistieke commissie, met onder anderen Hildo Krop, jonkheer Sandberg, de Arnhemmers Fri Heil en Johan Mekking en Slegers'voormalige docent, Jacobs van den Hof. De volgende dag al kreeg hij te horen dat hij z'n spullen maar weer moest inladen. Slegers: "Het ging niet over de kwaliteit, maar ik had te weinig praktijkervaring en moest eerst maar eens aantonen dat ik een professioneel kunstenaar was."

Het is toch nog goed gekomen met de Velpse kunstenaar. Bij het tweede 'Sonsbeek' in 1952 was hij samen met de directeurs Heiligers van het Rotterdamse Boijmans-Van Beuningen en Oxenaar van Kroller-Muller op het terrein en daar verzocht de eerste hem een paar ingezonden beelden op een goede manier te plaatsen. "Toen hij het resultaat zag, mocht ik gelijk doorgaan met de rest." De eerste Sonsbeekexpositie vloeiende voort uit een soortgelijke manifestatie in de zomer van 1948 in Battersea Park in Londen. Het was tot dan niet gebruikelijk om de openlucht op te zoeken, maar moderne kunstenaars drongen daar kort na de oorlog zelf op aan. Leidraad was dat 'het aanschouwen van beeldhouwwerken te midden van een uitzonderlijk mooie natuur een weldaad is voor de geest en ziel', aldus de Arnhemse voorzitter J.A.de Goeijen in 1952. En de jongeren die de toekomst had-

Piet Slegers, beeldhouwer te Velp, kwam op onzachte wijze in aanraking met de beeldhouwerskring. Hij was in 1944 gestopt met de opleiding aan het Arnhemse Genootschap voor Kunstoefening, omdat het klimaat hem er te benauwend was en hij zich als vrij kunstenaar wilde ontwikkelen. Dat lukte aanvankelijk maar moeilijk. "Ik moest me zien los te maken van de stijl van mijn docent Gijs Jacobs van den Hof. Van realistisch werk naar meer abstract werk, waarbij steeds meer details werden weggelaten. Tot er

Uit: Arnhemse Courant, woensdag 31 augustus 1949

den, werden niet vergeten. Voor de eerste expositie gold: 'de jeugd te tonen welke cultuurschatten Europa en vooral dat deel waarin wij leven, bezit'. Er werden vele blikken officials opengetrokken om commissies mee te vullen. Alleen al het organisatiecomité telde 43 leden uit alle geledingen van de maatschappij. De Werkgroep van Arnhemse Kunstenaars (WAK) werd al vroeg bij de organisatie betrokken. Uiteindelijk werden 202 sculpturen getoond van 85 kunstenaars uit acht landen. Het leeuwendeel kwam uit eigen land: zestig deelnemers. Tussen 1 juli en 18 september bezochten maar liefst 100.000 bezoekers de manifestatie. Nadat de WAK en de Kring van Beeldhouwers beide 500 gulden op hun rekening bijgeschreven hadden gekregen, bleef er een batig saldo van 2159,35 gulden over. De VVV kreeg voor de

moeite 1000 gulden en het resterend bedrag ging in de kas van de stichting die de volgende expositie zou voorbereiden. De beeldhouwerskring had vooraf als voorwaarde gesteld dat een batig saldo moest worden gebruikt voor het verstrekken van opdrachten aan beeldhouwers. Omdat het saldo uiteindelijk beperkt bleef, kwam dat er niet van en werd de eis van de kring dus afgekocht met een kleine schadevergoeding.

Rob van Otterloo

Bronnen: doctoraalscriptie Dini Teunissen (1995); 'Als de kunst er om vraagt' van Jeroen Boomgaard; artikel in Infobulletin zomer 2001.

Vleermuisjacht in Sonsbeek

Heeft u wel eens, in de avond-schemer bij de grote vijver de vleermuizen zien jagen? Heeft u wel eens hoog gepiep uit een boom horen klinken op een warme dag in juni of juli? Heeft u wel eens een prent van een vleermuis op een boom in Sonsbeek zien staan en zich afgevraagd wat dat te betekenen heeft? Nee? Dan wordt het tijd om de vleermuizen eens in de schijnwerpers te zetten opdat u deze verschijnselen in Sonsbeek met eigen ogen leert zien.

In de schijnwerpers zetten is hier uiteraard overdrachtelijk bedoeld. Vleermuizen zijn nachtdieren en houden niet van overtollig licht. Een soort als de Gewone Dwergvleermuis, onze meest algemene fladderaar, wil wel graag een insectje meepikken in het stadslicht. En ook de Laatvlieger en de Rosse Vleermuizen jagen wel eens op nachtvlinders en kevers rond een straatlantaarn. Maar soorten als de Grootoovleermuis en de Watervleermuis vliegen liever een straatje om voor een felle lamp. Daarmee hebben we de vijf meest voorkomende soorten van Sonsbeek genoemd. Maar, hoe leven deze vleermuizen eigenlijk en wat merken we van hun aanwezigheid in het Sonsbeekpark?

Vleermuisbomen

Sonsbeek is jachtgebied voor boombewonende en gebouwbewonende soorten. Vroeg in de schemer, als de laatste merels hun slaaplied

zingen, ontwakende de Rosse vleermuizen in hun dikke eik of beuk om de avond te beginnen met water drinken bij de grote vijver. Met grote snelheid scheren de dieren die met een spanwijdte van 40 cm laag over het water om water te scheppen. In een spectaculaire vlucht, met salto mortales, pikken ze vervolgens enkele grote insecten uit de lucht om daarna naar de uiterwaarden te vliegen en verder te gaan met jagen. In de afgelopen 10 jaar heeft de Vleermuiswerkgroep Gelderland in Sonsbeek zo'n 18 bomen gevonden waarin rosse vleermuizen huisden (zie bijgaande foto). Deze zijn met een zwart vleermuisshouet gemerkt om aan de bosarbeiders kenbaar te maken dat het een vleermuisboom betreft. Ook de Watervleermuis huist in bomen alhoewel we na ruim 10 jaar onderzoek de locatie in Sonsbeek nog steeds niet hebben gevonden. De Watervleermuis ontwaakt wat later, zo'n 40 minuten na zonsondergang, en scheert de hele nacht rondjes laag boven het water. De Gewone Dwergvleermuis is de kleine

soort die u vast wel kent van zijn grillige vlucht boven stadstuintjes. Deze soort woont in gebouwen. Niet alleen kastelen en ruïnes overigens maar heel gewone huizen en openbare gebouwen. In de Burgemeesterswijk kennen we enkele kolonies van 60 tot 120 dieren die in spouwmuren verblijven om hun jongen groot te brengen. De Laatvlieger, een

grote soort met opvallend brede vleugels, treffen we vaak boven het hertenkamp. U moet er maar eens gaan kijken als in het voorjaar meikevers uit de weide ontpoppen. De Laatvliegers eten die gretig, als je goed luistert kun je ze horen knarsen en smakken. Dan is er nog de Grootoorvleermuis. Deze mysterieuze soort zult u niet gauw waarnemen, hij blijft zelfs voor de geofende vleermuis-onderzoeker vaak onopgemerkt. Dit komt doordat de

sonar, aan de hand waarvan wij de vleermuizen op hun vlucht door het duister met zogenaamde batdetectors opspeuren, zo fluis-terzacht is. Heel soms zien we hem vliegen terwijl hij op fluwelen vleugels in de boomkroon fladdert met zijn geweldige oren luisterend naar het getrippel van insecten-pootjes op de bladeren.

Batdetector

Het onderzoek naar vleermuizen is met de komst van de batdetector een stuk gemakkelijker geworden. Een batdetector is een elektronisch apparaatje waarmee we de ultrasone geluiden die vleermuizen uitstoten hoorbaar maken. Aan de hand van verschillen in klank en ritme kunnen we de soorten herkennen. Het speuren naar vleermuizen in het donker is spannend werk. 's Avonds zetten we pijltjes op een kaart die aanduiden waar de vaste vliegroutes zich bevindt tussen slaappleaats en jachtgebied. 's Nachts horen we de jagende dieren. De ochtend is het meest spannend. Dan achtervolgen we de dieren op hun vliegroutes tot we bij de verblijfplaats komen. Daar zwermen de dieren rond de invliegopening. Zo'n zwerm van 10 tot wel 200 dieren in het licht van de opkomende zon met op de achtergrond het geluid van de ontwakende vogels is een prachtgezicht. Als de laatste vleermuis naar binnen vliegt is de verblijfplaats weer de gewone boom of gebouw waar de wandelaars overdag aan voorbij lopen. Soms, met name op snikhete zomerdagen, kunnen we de vleermuizen en hun jongen in hun verblijf horen piepen. "Een vogelnestje" zeggen de meeste mensen dan. Wij weten beter.

Wilt u meer weten over vleermuizen of het werk van de Vleermuiswerkgroep Gelderland mail of bel dan ons secretariaat op vlegel@planet.nl of tel.0318 - 430898. Af en toe organiseert het Bezoekerscentrum samen met de Vleermuiswerkgroep een themaexcursie over vleermuizen in Sonsbeek.

Hans Huitema

Sonsbeek was een deftig park

Verre Vrienden

Vrienden van Sonsbeek die niet in of bij Arnhem wonen. Hen willen we aan het woord laten in de serie Verre Vrienden, waarin vooral het verleden een rol speelt.

Eén van hen is C.Stijnman uit Lisse. Hij is de zoon van de voormalige exploitant van de theeschenkerij, waar voor de oorlog op een zonnige zondagmorgen een omzet van wel vijfduizend koppen koffie gedraaid werd. Stijnman woonde hier van 1926 tot 1939 en leerde het park op z'n duimpje kennen.

Park Sonsbeek was zeker voor de oorlog een deftig park. Immers, vooral burgers uit de omliggende wijken Gulden Bodem, Sonsbeekkwartier, Burgemeesterwijk en Hoogkamp zochten er verpozing. En daar woonden de gegoede middenstand en de zakenlieden. In het weekend liepen er bezoekers van heinde en ver rond, herinnert hij zich. Stijnman woonde in het oude huis van de theeschenkerij, waarvan zijn vader de exploitant was. Hij doorkruiste het park in zijn jeugd jaren vrijwel dagelijks. De ene keer met zijn broer, de andere met vriendjes en vriendinnetjes van school. Ook de familie moest eraan geloven, als die op visite kwam. Weer of geen weer. Het was destijds normaal om op de paden te blijven. Van picnics of zonnen op het gras was geen sprake. Af en toe werd er iets georganiseerd, maar er stonden geen regelmatige evenementen op het programma. Sonsbeek was dus geen Vondelpark, zegt Stijnman, waar de Amsterdammers het niet bij wandelen alleen lieten, maar zich ook voor de oorlog al vermaakten.

Stijnmans' favoriete plek was in de zomer 'het slootje' tussen de Fonteinvijver en het vroegere Aquarium van de Begijnemolen. Daarin klierde de jeugd en liet ze zelfgemaakte bootjes varen. Ook toen al soms met apparatuur, waardoor de vaartuigen te besturen waren. In de winter vormden deze vijver en z'n grote broer bij flinke vorst ideale ijsbanen. En als het ook nog gesneeuwd had werd er gesleed vanaf de hellingen achter de theeschenkerij.

Zondag

Vader Stijnman organiseerde zelf nogal eens iets. Hij had daarbij zijn principes, weet z'n zoon nog goed: "Hij wilde dat het park ontzien werd en reclameuitingen waren dus taboe. Concerten van de Arnhemse Orkest Vereniging, de Volksavondzang en het Russisch kozakkenkoor speelden zich in of bij de theeschenkerij of de Boerderij af. De Feestweek van de VVV werd soms wel door tienduizend mensen op een avond bezocht." Speciale herinneringen heeft hij aan de zondagen. Dan meldde zich stevast het hoofd van zijn school,

School 21a, gelegen bij het Tamboersbosje aan de Amsterdamseweg. Stijnman: "De heer Van der Giessen was every inch a gentleman. Met Stetsonhoed, wandelstok en een horlogeketting over z'n vest maakte hij iedere zondag een wandeling door het park. Het weer speelde geen rol, voor zo'n tochtje te voet moest alles wijken." Over kleding gesproken, in die tijd droeg de huisknecht een keurig pak en de onderwijzers en onderwijzeressen liepen er ook voorbeeldig bij. Stijnman: "Je zag geen meisje met een broek, allemaal liepen ze in fleurige jurken en rokken."

Zaterdag

De zaterdag had een vast ritueel. De familie Stijnman liep naar de stad, dineerde bij Royal aan het Willemsplein of bij Centraal in de Bakkerstraat. Daarna ging het naar de markt op het Velperplein en daarna wandelden ze de Steenstraat in. Bij Ratelband stapte moeder de winkel in en kocht ze gevulde koeken voor de zaterdagavond. Met de tram – eindpunt in de Spijkerstraat – reed het gezelschap terug naar de Burgemeester Weertsstraat en vandaar ging het lopend naar het park. Een groot deel van het jaar was het dan al pikkedonker. De broertjes liepen gewapend met een zaklantaarn vooruit.

Op de oprijlaan naar de theeschenkerij stonden twee bankjes en daar lagen nogal eens zwervers. Een van hen was kind aan huis in Sonsbeek. Stijnman: "We kwamen hem regelmatig tegen. Vaak lag hij op een bank, soms vond hij het wel leuk als je bij hem ging zitten. Het was een doodgoeie man die geen vlieg kwaad deed. Hij vertelde over eekhoortjes die hem 's nachts in z'n hand beten. Soms liep hij een stukje mee. Had hij genoeg gewandeld dan ging hij zitten en kwam de fles tevoorschijn. Niet met jenever maar met spiritus."

Rob van Otterloo

Woont u niet in Arnhem, hebt u herinneringen aan park Sonsbeek uit vroeger tijden en wilt u daar iets over kwijt, neem dan contact op met de redactie.

Een garage in park Sonsbeek?

Op bovenstaande foto halverwege de vorige eeuw ziet u het Sonsbeekpaviljoen afgebeeld. Blijkbaar ergens in het najaar, want de bomen zijn kaal en er loopt geen mens in het park. Uiterst rechts op de foto staat een smeedijzeren poort met een hek, met daarboven de tekst 'Theeschenkerij Garage'.

Omringd door hongerige eenden zit de heer Wolf op het bankje voor de ingang van de 'Theeschenkerij Garage' naast het onsbeekpaviljoen. Foto: familie Stijnman

Wat? Een garage in park Sonsbeek? Nee lieve lezer, wees gerust. In park Sonsbeek zijn nooit reparaties aan motorvoertuigen uitgevoerd. Het woord 'garage' wordt hier gebruikt in de betekenis van 'stalling voor auto's e.d.'. Het parkeerterrein lag en ligt tussen het paviljoen van de Theeschenkerij en de hoger gelegen tuinen van Bloemisterij Schuurman (thans de Steile Tuin). Rond 1900, toen het paviljoen er nog niet stond, werd dit terrein als sportveld gebruikt.

In de zomermaanden werd de 'garage' van de Theeschenkerij bewaakt door de heer Tolhuizen en zijn zoon. Veel auto's om te bewaken waren er in die jaren nog niet. De meeste bezoekers kwamen op de fiets. In een overdekte ruimte op het terrein konden honderden fietsen gestald worden.

Iedereen kreeg van de heer Tolhuizen een metalen plaatje met daarop een nummer. Een ander plaatje werd aan de fiets bevestigd, waarna de heer Tolhuizen de fiets persónlijk naar het fietsenrek bracht. Bij het ophalen van de fiets herhaalde de procedure zich. Op die manier werd voorkomen dat het een chaos werd als het druk was. Beschadigde fietsen kwamen dan ook niet voor.

Het was 'aan de beleefdheid van de bezoeker', wat hij voor deze service over had. Daarnaast kreeg Tolhuizen van de toenmalige eigenaar en uitbater van de Theeschenkerij, de heer P. Stijnman, een vast jaarloon. Het loon werd in die tijd in loonzakjes uitgekeerd. In de winter brachten de zontjes van Stijnman elke maand zo'n loonzakje naar de familie Tolhuizen aan de West-Peterstraat in de wijk Klarendal. Het was geen vetpot. In de wintermaanden, als er in het park niets meer te verdienen viel, liep Tolhuizen met kolen langs de deuren.

Bij slecht weer kon de heer Tolhuizen schuilen in een houten huisje op het terrein. Ook onderhield hij op een stuk privé-tuin achter de Theeschenkerij een grote moestuin. De heer Wolf, die in de speelkeuken van de Theeschenkerij werkte, verving Tolhuizen wel eens als 'bewaker'. Na 1938, als de familie Tolmeijer de Theeschenkerij overneemt, pacht de heer Tolhuizen, die dan inmiddels aardig op leeftijd is, nog enkele jaren het parkeerterrein. Het terrein achter het Sonsbeekpaviljoen wordt nog steeds als parkeerterrein gebruikt. Volgens de bordjes die er hangen is het terrein nu echter alleen bestemd voor de bezoekers van het Chinese Restaurant. Het parkeren is gratis en geheel op eigen risico.

*Jos Diender
met dank aan de heren C.Stijnman en A.Tolmeijer*

Nieuws uit bos en park Op safari met de parkbeheerder

*We rijden langs de Witte Villa. Staat helaas in de steigers. Zal het hele jaar nog in beslag nemen. Jammer, niet fraai. Het grasveld is kort gemaaid en ligt er prachtig bij. We zien de gesnoeide rozen, de keurig bijgeknipte graskantjes, en bomen met een getal er op. Waarom staat er 24 op een boom?
Dit zijn meestal bomen die langs een weg staan. Mocht er schade zijn aan een auto door een omgevallen boom dan kun je bewijzen dat die en die boom met dat nummer op die datum nog is onderzocht en goed bevonden. Het zijn wel bomen met een wond, een plek, maar niet te ernstig. Waar je al niet aan moet denken.*

Wist u dat vossen een beetje gemakzuchtig zijn? Op mijn vraag of er vossen zitten(6) en of die straks een bedreiging zijn voor de jonge hertjes, hoor ik dat vossen niet snel die moeite doen. Ze pakken liever iets wat makkelijker is, muizen, konijnen, zo'n soort maaltijd. Verder lopen er marters, dassen, roze (heel bijzonder) vleermuizen, houtsnippen en reeën. Heel veel reeën. Vroeger in het park Gulden Bodem, daar woonde de adel, en de edelen hadden een hobby die in stand gehouden moest worden. Precies...de jacht! Zo werd daar een wal aangelegd, een zgn. wildgraaf om de reeën binnen het jachtgebied en buiten de boerenakkers te houden. Er is nu nog een stukje van te zien (zie: Infobulletin Zomer 2004).

Vlak bij die wildgraaf zien we plotseling een auto geparkeerd, op een heuvel midden in het bos, een man en vrouw op een kleedje er naast, een kan koffie en uitgeklapte tupperware dozen. Nou ja, dit kan echt niet, zegt Jeroen tegen mij, dit komt nooit voor. Hij stapt uit de jeep en zegt vriendelijk doch beslist, dat dit niet de bedoeling is, dat dit helemaal niet

mag. Ze hadden helemaal geen borden gezien en wisten niet dat het niet mocht. Ze pakken in en een half uur later zie ik het stel koffie drinken op het terras van Trianon.

Water.

Hoe houd je vijvers schoon? De vijvers zijn zojuist uitgebaggerd en opgeschoond, bovendien worden ze gevoed uit eigen bron. De hoofdbron zit vlak bij het kasteel en eindigt als stroom in de Jansbeek. Er bestaat ook een 'bronbosje'. Dat is hoogwaardige natuur, een soort moerasje met eigen vegetatie. Biologen knielen bijna kwijlend voor dit fenomeen. Vrijwilligers zijn bezig met het verwijderen van planten die er niet thuis horen.

Wat mij ook aanspreekt zij de watervangers. Gegraven als een soort bekken ter zijde van schuine paden. Regenwater dendert op deze manier niet de helling af maar wordt keurig geleid in deze ruimtes.

Zo krijgen bomen en struiken voldoende water. Knap bedacht!

Hout.

Nu leer ik weer dat een staande dode boom twee maal zoveel waard is dan een liggende dode boom: meer eten voor spechten en andere beestjes. Alle heggewallen die we zien van gestapeld dood hout geven konijnen hun eigen route, vogels nestelen er en paddestoelen breken oud hout weer af.

Zou je al het oude dode hout weghalen dan krijg je verschraling van je bos. Veel werk te doen, altijd. Jeroen is dan ook blij met de hulp van vele vrijwilligers.

Links: Zypscheweg in de jaren dertig. Hieronder: Zypendaalseweg na de reconstructie in 2006, 's ochtends vroeg, op de dag van het parkeer- en rijverbod wegens de asfaltering.

We eindigen bij Bezoekerscentrum Sonsbeek, kijken nog even bij de Zypseweg en praten met de projectleider. Ze liggen twee maanden achter op schema door grondwaterproblemen maar verder loopt het naar wens. Prachtig geworden tot nu toe, echt een laan, meerwaarde voor Arnhem!

Na constatering dat er dit jaar erg veel pinksterbloemen zijn, neem ik afscheid van Jeroen en bedank hem voor de leuke rit en uitleg. Op weg naar huis fiets ik naar een mooi plekje tegenover de Boerderij aan de Parkweg. Hier staat nog een kunstwerk uit Sonsbeek9, een meditatieve grasheuvel waar omheen nu een vlindertuin is aangelegd. Ik doe mijn schoenen uit en loop op blote voeten met de ogen gesloten het spiraalvormige pad op naar boven en weer terug.

Heerlijk, gewoon een keer doen.

Els Dirksen

Regels voor evenementen in de parken

Het bewaren van de monumentale parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem is van grote betekenis. In de eerste plaats natuurlijk voor de Arnhemmers, maar ook voor de vele toeristen uit Nederland en daarbuiten. De parken hebben een hoge cultuurhistorische, natuurlijke en recreatieve waarde.

Naast wandel- en rustgebied zijn de parken ook een plek voor de evenementen die er regelmatig worden georganiseerd. Denk aan de Park Open-concerten, de Promenadeconcerten en Sonsbeek Theateravenue. Iedereen kan de parken gebruiken voor evenementen mits er geen afbreuk wordt gedaan aan flora en fauna en aan het cultuurhistorische landschap.

Een concert op de Ronde Weide

Evenementenbeleid

Aansluitend op de nota *Evenementenbeleid Arnhem(2003)* heeft B&W van Arnhem voorjaar 2004 voor de afzonderlijke evenementen in de stad *Regels voor evenementen in Arnhem* vastgelegd. Na twee jaar ervaring met het toepassen van deze regels stelde de Dienst Stadsbeheer de conceptnota *Evaluatie regels voor evenementen in Arnhem* op. Daarin worden vragen beantwoord als: "Houden de spelregels in de praktijk de overlast beperkt genoeg? Zijn er spelregels die regelmatig worden overtreden? Hebben we meer spelregels nodig of juist minder? Moeten de regels wellicht strenger?" Kortom: voldoen de eertijds opgestelde regels voor evenementen nog wel in alle opzichten?

Ervaringen

De parkbeheerder constateert in de nota dat met name in Sonsbeek op een aantal plekken door evenementen structurele schade aan het park is ontstaan. Er worden nog steeds resten beton gevonden van Sonsbeekexposities, er zijn plekken waar niks meer groeit doordat er zwaar materieel overheen gegaan is en er zijn plekken beschadigd door verkeerd of te intensief gebruik. Het naleven van de vergunningvoorwaarden werd onvoldoende gecontroleerd en na 22 uur was er geen toezicht beschikbaar. Daarnaast zijn er steeds meer burgers die een evenement in de parken willen organiseren zodat ook uit acceptabele aanvragen moet worden geselecteerd.

Een particuliere eigenaar kan naar willekeur toestemming weigeren maar bij het gebruik van publiek bezit zijn objectieve regels nodig op basis waarvan gemeentelijke diensten kunnen beslissen of een vergunning wordt verleend voor de aangewezen locaties. Voor niet

beschreven, uitzonderlijke activiteiten kan men dan altijd nog een beroep op het college van B&W doen.

Puntjes op de i

Gezien deze ervaringen wil Stadsbeheer met ingang van dit jaar een strenger beleid voeren om het park beter te beschermen tegen mogelijke schade. Dit beleid behelst het volgende:

- er zijn vaste evenementenlocaties aangewezen. Naast de Ronde Weide, de Grote Vijver en het terrein bij de Witte Villa zijn het plateau voorin de Steile Tuin en het Sint-Jansveld (tussen Bezoekerscentrum en Watermuseum) aangewezen als locaties voor kleinere evenementen;
- per locatie worden voorwaarden gesteld om overbelasting en structurele beschadiging te voorkomen;
- de afspraken in de vergunningaanvraag zullen strikter worden gehandhaafd. Dat houdt in dat de handhavers van de gemeente tijdens het evenement zullen toezien op het naleven van de regels, dat ze vooraf en achteraf de situatie van het terrein zullen opnemen en dat de kosten van beschadigingen worden verhaald op de organisatoren;
- om de natuur in het park beter de kans te geven te herstellen zullen de 'stille' periodes tussen evenementen beter dan ooit in acht worden genomen;
- om de overlast van geparkeerde auto's te beperken zijn aanvullende verkeersmaatregelen genomen.

Creativiteit en balans

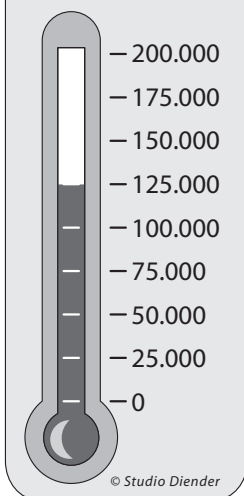
Gezien de ervaringen kan het bestuur van Vrienden van Sonsbeek zich vinden in aanscherping van de regels voor evenementen in de parken en betere handhaving van de vergunningvoorwaarden. Voor organisatoren van evenementen betekent dit echter minder flexibiliteit in de uitvoering. Men is gebonden aan de vaste locaties en bij de vergunningaanvraag moet het evenement precies worden omschreven en vastgelegd.

Jeroen Voskuilen, directeur van het Bezoekerscentrum Sonsbeek, betreurt deze

inperking van de creativiteit. Hij pleit voor een globale vergunningaanvraag en bij de uitwerking nader overleg met de park-beheerder. Af en toe moet je ook kunnen afwijken van de aangewezen vaste locaties, vindt hij. Het park heeft z'n reputatie te danken aan bijzondere gebeurtenissen op speciale plekken: een concert van het Gelders Orkest in het beukenhallenbos, een fakkeltocht met Pinksteren, de Sonsbeekexposities door het hele park, de Gymnastrada en ballonvaarten op de Grote Weide, een opera op een bijzondere plek. De plek geeft inspiratie en creativiteit zo is

in het verleden herhaaldelijk gebleken. Overigens ondersteunt Voskuilen het voornemen een beter toezicht te houden bij de evenementen als daarvoor eenmaal vergunning is verleend en afspraken zijn gemaakt. Natuurlijk mag de evenementendruk nooit de draagkracht van de natuur te boven gaan. Aan flora en fauna is heel goed af te lezen wanneer het evenwicht verstoord is. De natuur als criterium dus. Daarnaast is er de cultuurhistorische waarde en betekenis, de aanleg en de allure van de monumentale parken waarover we het hier hebben. Twee redenen dus voor een respectvolle en terughoudende benadering.

**Financiële
tussenstand
renovatie ijskelder
park Sonsbeek**

Voortgang fondsenwerving ijskelder

De restauratie van de ijskelder bij de Koude Vijver in Sonsbeek is in februari jl. gestart met het boren en ondergronds trekken van de elektriciteitskabel naar de plaats van de ijskelder. Op bijgaande foto ziet u hoe een boormachine de huls van de kabel door de grond trekt.

Het bestek voor de restauratie van de ijskelder is gereed en het werk is begroot op € 200.000. Er is nu aan geld € 125.000 binnen. Daarnaast zijn er

toezeggingen in natura die de kosten zullen verlagen.

Het bestuur van Vrienden van Sonsbeek zet de werving van sponsors voort tot er voldoende middelen binnen zijn voor het grote werk, de restauratie.

Alle bijdragen, klein en groot, zijn welkom op bankrekening 1092.89.781 t.n.v. Stichting Restauratie Ijskelder Park Sonsbeek.

Zus groet Hilda in mei 1907:

Ansicht uit de collectie van Frans Brink

VERENIGING
Vrienden
van
Sonsbeek

Colofon

Het Infobulletin is een uitgave van de Vrienden van Sonsbeek en van het Bezoekerscentrum Sonsbeek. Het bulletin verschijnt vier keer per jaar. Het wordt gratis toegestuurd aan de leden van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek. ISSN 1567-1054

Redactie:
Jos Diender
Rob van Otterloo
Jan Schreurs
Luuk Broer (eindredacteur)

Vormgeving:
Raymond Paulus

Druk:
Presikhaaf Grafische Diensten

Redactie-adres:
Bezoekerscentrum Sonsbeek
Zypendaalseweg 24a,
6814CL Arnhem
email: info@parksonsbeek.nl

Het Herfstnummer van het Infobulletin verschijnt 21 september. Uiterste datum inleveren kopij: 16 augustus 2006. Vorige nummers vindt u op de website www.parksonsbeek.nl onder > Nieuws.

Retour afzender/adreswijziging

Mogelijk is de adressering niet juist. Wilt u in dat geval zo vriendelijk zijn om hieronder de juiste gegevens in te vullen en het blad 'retour afzender' of deze strook in een enveloppe terug sturen naar: Vrienden van Sonsbeek, Zypendaalsweg 24A, 6814 CL Arnhem.

Het correcte adres is:

Naam:
Straat:
Plaats:

Reden retourzending:

postcode:

TPG Post
Port betaald